

Culemborg, 15 oktober 2017 - Gezamenlijke dienst met bevestiging ambtsdrager

Tekst: Matteüs 22: 34-39

Thema: 'Een strikvraag'

Voorganger: ds. Henri Veldhuis

Gemeente van onze Heer, Jezus Christus,

De tekst van deze morgen is zó bekend, dat we er gemakkelijk aan voorbij lezen. 'Liefde tot God en de naaste'. . . , natuurlijk, *liefde*, dat is het belangrijkste in kerk, geloof en leven. Dat weten we wel. Wat zal ik er verder nog van zeggen? Daarom goed wat langer bij die bekende tekst stil te staan, kijken in welke context Jezus antwoord geeft en hoe Hij het zegt.

De discussie van Jezus met de Farizeeën maakt in Matteüs 22 deel uit van een reeks pogingen door Sadduceeën, Herodianen en Farizeeën Hem in het nauw te drijven en zo aan te tonen dat Jezus zijn populariteit niet verdient, dat hij een valse profeet is, en dat ze zelf veel betere joden en theologen zijn dan Jezus.

De Herodianen waren een politieke partij die de familie van Herodes steunde en dus ook de Romeinse bezetting. De Sadduceeën hoorden bij het establishment van de Tempel, werkten vaak samen met de Romeinen en waren meer vrijzinnig dan de Farizeeën, die hun orthodoxe concurrenten waren.

Als het de Herodianen en Sadduceeën niet is gelukt om Jezus in het nauw te drijven, komen de Farizeeën weer bij Jezus om Hem een strikvraag te stellen. De Farizeeën zijn wetgeleerden, experts in alle 613 geboden en verboden van de Thora. Om Jezus uit te dagen vragen ze Hem: "Wat is het belangrijkste gebod van de bijbel?" Kijk, met dat soort vragen over ethiek en geloof kun je als wetgeleerde gemakkelijk scoren, gemakkelijk laten zien dat jij met je kennis en debattechniek superieur bent.

Zulke discussies zie je - naast andere dingen - ook in praatprogramma's zoals: *De wereld draait door*, *Pauw*, *Jinek*, enz. Politiek en parlement leven ervan. En ook in de kerk kunnen we er wat van. Neem eerst een voorbeeld uit de sfeer van de Farizeeën: het sabbatsgebod. Mag je iemand genezen op sabbat? Is genezen belangrijker dan niet-werken op zondag? Mag je als strenge protestant wèl de koeien melken op zondag, maar niet sporten? Mag je, zoals Jezus en zijn leerlingen doen, korenaren plukken op sabbat?

Eigentijdse voorbeelden zijn er ook genoeg, bijvoorbeeld over het milieu. Mogen we nog wel zoveel met het vliegtuig op vakantie? Mag Schiphol uitbreiden? Moet je perse Max Havelaar bananen kopen? Moet de bio-industrie worden afschaft?

Of nog politieker gevraagd: Mag je wel Israëlische producten kopen die gemaakt zijn in de bezette Palestijnse gebieden? Mag je aandelen hebben in een firma die meebouwt aan de Israëlische muur?

Jezus vindt zulke vragen over de Thora zeker niet onbelangrijk Hij heeft er in zijn Bergrede radicale uitspraken over gedaan. Hij heeft de Thora ook nooit afschaft. Maar het gaat de

Farizeeën in hun aanval op Hem allang niet meer om de *bedoeling* van de Thora, maar om een steekspel waarin ze Hem publiek onderuit willen halen.

Ethische, politieke of religieuze discussies als vorm van strijd, verkiezingsstrijd, een oorlog met woorden. Soms doen we er zelf aan mee, ook in de kerk, bijvoorbeeld in kerkenraadsvergaderingen. Discussies over misschien belangrijke zaken die we voeren met zogenaamde ernst, maar die in feite een steekspel zijn. Jan Jakob mag ons vanaf nu helpen ons daarvoor te behoeden. Willen we winnen, of zoeken we verbinding?

Bij zulke discussies over kerk, principes en ethische kwesties ervaren we wat apostel Paulus, - die zelf een strenge Farizeeër was -, bedoelt als hij zegt dat de wet kan *doden*, dat we elkaar daarmee monddood kunnen maken. Dat was ook het verwijt van Jezus aan de Farizeeën, dat zij het volk de loodzware last van zoveel wetten oplegden, een systeem van regels dat leven en geloof verstikte.

Gevaarlijk dus wanneer Farizeeën, - en die zijn er in alle soorten en maten -, jou zo'n vraag stellen over het belangrijkste gebod, als ze jou proberen te strikken in een verlamdende discussie. Hoe antwoordt Jezus? Hoe redt Hij zich hieruit? Nou Hij houdt zich niet op de vlakte en geeft een concreet antwoord. Hij noemt twee geboden die onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, twee geboden van de liefde.

Met dat antwoord doet Hij meer dan zich eruit redden. Want Hij brengt ons op een heel ander niveau dan van zijn tegenstanders. Door te spreken over *liefde* zijn we direct weggehaald uit de sfeer van het steekspel, want als je de naaste liefhebt, probeer je hem niet uitschakelen. En door te spreken over liefde zijn alle andere 611 geboden gerelativeerd, op de tweede plaats gekomen, situatie- en tijdgebonden. Al die andere geboden zijn wel belangrijk, vaak héél belangrijk, maar Jezus stelt ze in het enige licht waarin we die zuiver kunnen beoordelen en toepassen, - het enige licht waarin we er zuiver over kunnen praten. Buiten het perspectief van de liefde is elke politieke en ethische discussie vruchteloos.

Zouden wij en de Farizeeën betwisten dat de liefde tot God en de naaste het hoogste gebod is? Zo ja, dan laat jij jezelf zien als een liefdeloos en hard mens, want dan heb je van God niet begrepen dat liefde het hoogste is, en dat jij mag leven uit Gods liefde.

Bovendien, zo slim is Jezus ook nog wel, vormt het antwoord van Jezus een dubbelcitaat uit de bijbel zelf: uit Deuteronomium 6 - een heel belangrijke tekst voor joden - en uit Leviticus 19. De Farizeeën zijn letterknechten die graag discussiëren met bijbelcitataten. Nou, ze krijgen wat ze willen, maar wel precies twee citaten waarmee Jezus ons weghaalt uit een zinloos steekspel. Hij brengt ons in omgang met de bijbel op het hogere plan van de liefde, liefde die in elke situatie haar eigen geboden en verboden met zich meebrengt, - liefde die mensen bevrijdt tot God en elkaar, liefde die haar eigen grenzen ook streng bewaakt met geboden en verboden.

God liefhebben met hart en ziel en heel je verstand, en de naaste als jezelf. Bij het 'liefhebben van de naaste' kunnen we ons wel een voorstelling maken. Maar *God* liefhebben, hoe doen we dat? Doen we dat eigenlijk, jullie en ik?

Met die vraag zijn we - denk ik- wel verlegen, persoonlijk, als gemeente, als kerk in de Westerse wereld. Welk beeld hebben we van God, dat we Hem lief kunnen hebben? Leven *uit* de liefde van God, *uit* een bron van liefde die ons te boven gaat, is nog wel een vertrouwde gedachte. Maar kunnen we zelf die bron ook liefhebben? En is die bron dan een 'iets', of een 'niets', een hogere dimensie, of zo iemand als een 'persoon'?

De bijbel spreekt over God als een 'persoon', - heel anders dan een menselijke persoon, maar toch, een *persoon* - omdat Hij een God van liefde is, een God van relaties, van eeuwige vriendschap die van Gods kant onverbrekkelijk is. Door zijn liefde kunnen mensen voor elkáár ook *personen* worden, méér dan een ding, meer dan een nummer, meer dan een object of een dossier.

God is meer dan 'iets', want liefde is persoonlijk, komt van personen en is er tussen personen. Maar onze menselijke beelden van 'persoon zijn' schieten ook weer helemaal tekort. Hoe kunnen we Hem - die trouwens geen man is; voor God geen paspoort met een aanduiding van man of vrouw -, hoe kunnen we Hem dan liefhebben? Hoe doen we dat in de kerk, thuis, door de week?

Eigenlijk komen we dan op het terrein van de christelijke mystiek, want dat is de essentie van mystiek: *God* liefhebben als de kern van het geloof, ook van ons geloof. Daar valt veel over te zeggen. In bescheidenheid noem slechts drie aanzetten tot zulke mystiek van 'God liefhebben'.

Ten eerste is het goed eerst maar eens die vraag te stellen: Hebben we *God* lief, vandaag, zondag en alle dagen? Of zijn we zo druk bezig met elkaar en onszelf, zijn we zo gesecculariseerd, dat we die vraag eigenlijk zinloos vinden? Bij die vraag aan onszelf begint misschien onze eigen mystieke weg, aarzelend en onbeholpen. Met die vraag begint een goede kerkenraadsvergadering, als we eerst verlegen zoeken naar onze liefde voor God.

Ten tweede: Hoe begin je dan met God liefhebben? Nou net zoals het liefhebben van de naaste: eerst maken we onszelf vrij van al die zorgen en angsten om ons zelf, en dat vinden we vaak moeilijk. Vrij van onszelf proberen we aanwezig te zijn bij de ánder, bij de naaste of bij God. En weten we al wie 'de ander' is? Vaak denken we van wel. Meestal komen we met onze eigen beelden van die ander, gesneden beelden en vooroordelen. Niet gemakkelijk om die los te laten, maar dat hoort wel bij de liefde. Want God of de naaste mogen zèlf zeggen wie ze zijn, mogen zichzelf openbaren aan jou. Dat is liefhebben: op jouw weg naar God en de ander in een *open* ruimte stappen, waar de ander jou kan verrassen, kan laten schrikken, of wat dan ook. God liefhebben begint dus altijd met ont-beelden, en ook ont-woorden, want de woorden en vragen van ons gebed belemmeren misschien wel ons uitzicht op God.

Kunnen we dat, doen we dat: God liefhebben? . . . Met die vraag kan het beginnen. En dan onszelf loslaten, in de open ruimte van de liefde gaan staan, waar de ander zichzelf mag openbaren. Dat is het tweede.

En dan nog een derde punt. Misschien gaat ons hart open in liefde als we zoeken naar *dankbaarheid*, dankbaar voor alle liefde en goeds die we vandaag en eerder mochten ontvangen. Dankbaarheid brengt ons in beweging naar een ander, een naaste, een mooi mens, - en naar de hoogste bron van alle goeds. Dankbaarheid is een beweging naar de Ander;

dankbaarheid is de grondvorm van liefhebben, dankbaar in een gebed, in een lied dat ons vrijmaakt. "Geest van hierboven" is zo'n lied, en Jan Jakob wil het graag horen en zingen na zijn bevestiging.

"Geest van hierboven, leer ons geloven, hopen en liefhebben", ook in kerkenraadsvergaderingen, ook in discussies over onze gemeente. Zulke discussies kunnen gemakkelijk ontaarden, als we Jezus en elkaar benaderen op dezelfde manier als de Farizeeën in de tekst van vanmorgen. Dat is een valkuil, juist voor kerk en gemeente, waar we ons eigenbelang zo gemakkelijk verbergen achter discussies over geloof, ethiek en principes.

Jan Jakob, jij kunt ons helpen, - en wij allemaal elkaar -, terug te komen bij dat eerste gebod en die eerste vraag: of we God nog liefhebben ..., of we onbeholpen en verlegen dáármee zullen beginnen. In Gods licht zullen we dan *elkaar* ook liefhebben, in plaats van elkaar de loef afsteken.

God liefhebben met heel ons hart, heel onze ziel en ons volle verstand. Geloven is meer dan zo nu en dan een kerkdienst en fatsoenlijk leven. Het is God liefhebben met *alles* wat in je is, elke dag. Dat klinkt misschien vroom en zwaar. Maar het tegendeel is de bedoeling. God liefhebben - en dus ook de naaste - is leven uit liefde en verder alles loslaten en relativeren, vooral onszelf.

Als we dan toch weer verstrikt raken in discussies en belangenstrijd is Jezus zèlf de grote voorzitter van zijn kerk. Hij maakt ons stil en verlegen, Hij spreekt over de vrijheid en de radicaliteit van de liefde: liefde van God en voor God, liefde van Hem en voor Hem, van de naaste en voor de naaste, - vandaag en alle dagen.

Amen

Kyriegebed

God van vrede,
Soms leren we door U
weer kijken naar onszelf,
en dan zien we hoe verkeerd het is,
hoe zinloos en dwaas
dat we ruzie maken, strijd voeren,
conflicten in eigen kring
van werk, gezin of geloof.
We lijden eraan,
en zoveel anderen.
We doen het ook in het groot,
etnische groepen, volken, presidenten,
legers, oorlogen.
We denken aan de duizenden Rohingya,
die in Myanmar worden vervolgd en gedood.
Daarom bidden wij: Gez. 1009: 1 en 2

Gebed van de zondag

Geest van God
en Geest van hierboven,
We zijn naar de kerk gekomen
of we luisteren thuis mee
voor onszelf en voor elkaar,
- maar bovenal voor U.
U willen we danken
voor alles waarin U zichzelf
geeft aan ons.

We bidden
- dat U ons vrijer maakt
van alles wat ons zorgen baart,
en van zoveel dat we verlangen;
- dat U ons corrigeert
als we zijn verdwaald;
- dat U ons troost en geneest
als we gewond zijn
en misschien wel heel verdrietig.

Geest van hierboven,
daal neer in onze hoofden en harten,
zegen en bevestig ons:
als ouderling,
als zomaar gemeentelid.
Met Jan Jacob van Dijk
bidden en hopen we dat
voor onszelf en elkaar.
Amen